

ШКОЛСКОТО СТИХОТВОРСТВО И ЛИРИКАТА ЗА ДЕЦА ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО

ПЕТЪР ПАРАШКЕВОВ

С термина „школско стихотворство“ тук ще се обозначава онази част от даскалската поезия, която е не само създавана от учители, но е и предназначена за училището — утвърждавала е неговия престиж пред обществеността или е обслужвала училищния обряд и ритуал. Приема се, че лириката за деца е нещо по-различно от този тип произведения и че се е появила като следствие от художествени трансформации, чието начало е в тях. Обект на настоящото наблюдение са именно тези трансформации.

I. Нашата литература наука приема, че началото на българската детска лирика е положено през четиридесетте години на XIX в., и сочи като първи поет за деца Петко Р. Славейков. Основният източник, върху който почива това твърдение, е Славейковата публикация „Извлечения от летописа на поп Йовча от Трявна“, направена през 1890 г.¹ Досега обаче не е обърнато внимание на факта, че тези извлечения и оригиналът-ръкопис на тревненския свещеник (озаглавен „Летопис и родословие“) съдържат информация за стихотворство, предшествовало появата на търновския поет и обусловило тази поява. Поп Йовчо е записал няколко стихотворения, направили му впечатление по един или друг повод, без да споменава авторите им. Славейков ги е идентифицирал през 1890 г. — в публикацията, за която става дума. Ето няколко извадки от „Летописа“ — в съпоставка с „Извлеченията“.

На лист 40 в поп Йовчовия ръкопис е отбелязано: „1846, 1 августа“: Неофит, митрополит терновский, отиде си за Цариграда, защото [го] не рачиха тукашните християни, заради много причини.

3 август. Дохожда един епарх с писма от патриархото, какво намерили монасите за терновски владика някого Атанасия, който е бил на Серес митрополит, обаче тука мнозина не благоволяват и него, защо е грек и се хортува, какво много отяготил сереските християни. Затова и тукашните не го рачат за терновски владика.

1847, януарий 18. Атанасий митрополит, като се утврди на престола терновский, направи угощение на утре, в неделя, на почтенните терновци, заедно със селските чорбаджии, на което възпели ему школските ученици нова похвала, юже описуем зде:

Атанасий иерарх
С добр и сос благ нрав,
Атанасий свише зван
И от бога предизбран,
За България венчан
И у Терново послан. . .“

¹ СбНУНК, 1890, кн. III, с. 384 и сл.

На лист 42: „Зде опишем песнь, юже сочинил терновский учитель за начальници терновски, за да предстоят за училището; и поется.

Всякой стих по дважды.

България бедна, окаявна,

От любородство и от мисъл аз нияна, !

Какво да права аз сама и що да стора,

Когато ниям нито пет согласни хора,

Който да ма пожелае от любородство

И да ме избавет от темнота и робство.

Къде си ти, любов, защо ма ти остави?

О, мое согласие, защо ма ти забрави?

Ви[ѣ], граждани честни

И от всех почтени,

Молими ся на вас.

Смилети ся на нас. . .“

Славейков е отбелязал за тези стихове в „Извлеченията“ следното: „Любопитният старец, като видял стихове, ги записал на случай и казва, че търновските ученици ги пели, а не знае, че ги е съчинил учителът Леню или Петър Давидов. Втората песен не е от него. Тя е сглобена от сливенския студент Чинтолова и е нагласена за пеанне. Третата песен е на даскал Пеня Давидов.“ Между „О, мое согласие, защо ма ти забрави“ и „Ви[ѣ], граждани честни“ е посочено: „От учител Пеня“. Това разграничава две творби от различни автори в цялото, възприемано у поп Йовчо като създадено от едно.

На лист 46 е записано: „Августа 6 [. .] В сие времи приехми книги, называемая Денница образования болгарского и мысли, сочинения Василием Априловым. Сей Василий Априлов, в Габрове рожденный и преживий в Россий и в Одессу, приходий сие лето в Габрове и отходи през Бокорещи к Одессу, приставился в Молдавию, в Галац. Зде опишем песнь, издавна певаемая; причествует петися во днях Христова поплоти рождества.

Вси язици, восплещите руками,

Яко Христос избавитель есть с нами,

есть с нами.

В Витлееме юдейством роди ся. . .“

В „Извлеченията“ Славейков е публикувал само два от всичките двадесет и два стиха — и то без краестишните повторения, като е посочил, че „тая песен излезе около 1840 в Габрово и да не се знае кой я е съчинил, но има умисъл да я е съчинил отец Неофит Рилски, който бил учител в 1835 в Габрово, но като на славянски език, ний я оставяме“ (с. 387).

Тези сведения трябва да бъдат уточнени: Неофит Рилски е бил учител в Габрово до 1837 г. и следователно стиховете му не може да са писани там след тази година. Техният език не е славянски (черковнославянски!), въпреки видимата близост с него — това е новобългарски език, останал под силното влияние на писмовния си предшественик.

На лист 47 в „Летопис и родословие“ има следните записки: „1848, януарий 1, в четвортък, воспеша песнь новосочиненная школо кий ученицы пред церковних вратях в похвалу новаго лета. Юже поется каждый стих по дважды.

Родители милостивы,

погледнети с очи тихи,

Да видити ваша рожба,

Как приноси богу молба.

Година честита нова,

Боже, дай нам дарба многа —

Мир, здравие, любовь, радость

На родители до старость,

Защо любят своя рожба. . .“

Коментарът на Славейков: „Тя не знам коя е, може да е на Петра Давидов, но пред вратата черковни като казва, пята, разбира се, че е в Трявна, та може да е от учителя Стоенча Стамбулов Казанлъчанин, който беше по това време учител в Трявна“ (с. 387). Така става известно името на още един школки стихотворец.

Цитираното от летописа на свещеника и сведенията на поета налагат следните изводи:

1. Най-ранните прояви на училищно стихотворство са от втората половина на 30-те години. Това твърдение може да бъде оборено само ако се намерят стихотворения, предхождащи по време записаните от поп Йовчо.

2. Може да се смятат засега уточнени имената на първите училищни стихотворци: Неофит Рилски, Петър Давидов, Стоян Стамбулов. До тях може да бъде поставен и Янко Иванов — учител от Тетевен, за когото ще стане дума впоследствие. Добри Чингулов не спада към посочения род творци, защото няма отношение към модификациите, на които е била подложена записаната в летописа негова елегия.

3. Текстовете на стихотворенията-песни не са първообрази, а редакции, направени по изпълненията на ученици или от техни песнопойки. Това наведжда на мисълта, че отношението към текста е било твърде свободно — той е съществувал чрез своите варианти, тъй като книгопечатането не е било широко разпространено и размножаването на създаденото е ставало най-често чрез преписване — на ръка. Следователно стиховете са колкото на своите автори, толкова и на записвача, който се оказва представител на прехода към нов тип литература не по върховете на процеса, а там, където конфликтите между традиция и съвремие са по-първични. За да се долови това, е необходимо да се направи наблюдение върху промените в авторската гледна точка, които са обусловени от промени в естетическото съзнание на автора. Думата е не за конкретен творец, а за творца като обобщено понятие.

II.

Тази гледна точка е различна за всяка една от песните в летописа. В първата от тях (по време на създаването) — „Вси езици. . .“ на Неофит Рилски, личността на стихотвореца е до голяма степен анонимна. Обръщението и повелителността на първия стих са обръщение и повелителност на християнски мисионер. Следва третоличен разказ за раждането на младенца, който не изисква активност на авторовото присъствие — то остава анонимно, както повелява християнският догмат. Такова поведение не е типично за възрожденския човек, преодолял вече доста от забраните на църковната традиция и стремящ се към изява на своята индивидуалност.

В познатото до момента стихотворчество на Неофит Рилски неговата личност е доста силно изявена. „Стихи надгробни“ дори вплитат името му: „Иже надгробное сие яко самовидец написа / и имя свое изявит, / Рилский Неофит.“ Във „Вси езици. . .“ обаче се долавя нежеланието на автора да излезе на преден план, може би защото предназначението на песента е изисквало не жанра на елегията (както „Стихи надгробни“), а жанра на притчата-химн. Това е притчов хвалебствен разказ за Христовото рождество и, както е отбелязал записвачът, „приличествуе петия во дних Христова поплоти рождества“. Наложена от този обряд, тя е изпълнявана не в храма, а на светско тържество. Вероятният изпълнител е бил хорът на учениците или на учителите. Славейков не твърди, че песента е била съчинена за ученици, а само че е създадена от учител. Но тя вече не е богослужебно псалмопение и е насочена към светски училищен ритуал. За нейното жанрово обозначаване трябва да се въведе термин. Тя може да бъде наречена *школска учителска песен*, независимо дали е изпълнявана от учители, или от ученици. По-важното е, че в нея още не може да се долови детето като изричен авторов адресат, но нейната насоченост към училището е явна.

Ако тя е била изпълнявана от хор на ученици, но пред гражданството, а не пред децата от школото, не специално за тях, то е възможно учителите да са използвали репертоара на този хор и за школко тържество. А може би то е било смесено и се е провеждало в училището — втората по важност обществена сграда в българското селище след черквата, преди да се появят читалищата. „Вси езици. . .“ се оказва произведение на преходния момент от черковен към общ граждански и частен (училищен) обряд в появилата се нова ритуална система. Притчата-химн е напуснала пределите на сакралното и се е превърнала в елемент на общонародно тържество вън от храма. Стилът на тържеството се е повишил, но липсва внушението за свещенодействие. Типът де-

сакрализация (десакрализация) поради новото място на ритуала) е отклонил избора на жанр от познатите богослужебни форми към нещо ново, което по времето на Неофит Рилски се е вече превърнало в готово клише-матрица. Подобна на Неофитовата песен е публикувал Беньо Цонев². Това е „Песен за рождество Христово“ от тетевенският учител Янко Иванов — едно доказателство, че е съществувал готов модел, използван за граждански цели — чрез многобройни варианти, разпространявани ръкописно. Явлението може да бъде обяснено така:

Християнският мит, преминал през старобългарската книжовна традиция и фолклоризацията, е дал в оня момент сюжетостроителен материал на новата българска литература. Долавят се и митическият, и фолклорният пласт, и моментът на превръщането им в литература. Първият стих на „Вси езици. . .“ е във второ лице (като в проповед). Това е обръщението към всички народи (езици) с подкана да изразят радостта си от раждането на младенца — чрез ръкопляскане. Редом с най-ранното значение на думата език (народ) присъствува установяващата се практика на ръкопляскането като израз на възхищение.

Разказът за Христовото рождество обхваща осемнадесет стиха, в които повелителното наклонение и второлитността са заменени от изявителност и третолична форма на глаголите. Последните три стиха са също изявителни, но под изявителността се долавя пожелание и дори (отново!) повелителност: „Да сокрушит (бог — б. м., П. П.) вси идоли конечно, / Да погибнет вся их сила вопреки, / Да царствуе Христос бог наш векови.“

Ситуацията, в която е попаднал Неофит Рилски, напомня съвременните опити да се създаде фолклор, като се използват модели на народната песен. Резултатът от тези опити е винаги в крайна сметка литературен въпреки съществуващата понякога заблуда, че е фолклорен. Неофитовото авторско поведение тук е придвижване назад и нагоре по спиралата — преодоляване на богослужебната представа за художественост, за да се появи школска учителска песен.

При такова тълкуване става по-ясно присъствието на Чинтуловата елегия в ръкописа на поп Йовчо. Тя е записана там през 1847 г., по-късна е от Неофитовите стихове с около десет години и е упражнила въздействието си при посредничеството на „терновският учител“, а не чрез автора. Чинтулов дори не е допуснал, че неговите стихове ще се изпълняват от непознат нему „терновският учител за началниците терновски, за да предстояват за училището. . .“, както е отбелязал тревненският свещеник. По онова време сливенският „студент“ (всъщност ученик от Одеската семинария) е бил в Русия. Стиховете му са пренесени в България от неговия приятел и съученик Найден Геров, който си е дошъл през 1846 г. и според собственото му признание е декламирал „Добреви стихове“ пред търновски учители на най-високото място на Трапезица³. Централен в елегията е образът на родината, твърде популярен през Възраждането — особено в жанра на южнославянския диалог. Страдалищата-родина е характерен образ в основното произведение на Неофит Бозвели — „Плач бедния мати България“ (около 1846—1847 г.). Идеино-художествената задача у двамата е еднаква — в първите извия на одеския ученик и у популярния книжовник от Котел, но първият я решава чрез монолог, вторият — чрез диалог.

От решението на Чинтулов до нас е достигнал вариант на неизвестния търновски учител по запис на поп Йовчо, който също ще да е вариант — вариант на анонимния вариант. Вероятно сме пред приспособяване на творба за възрастни към училищната ритуална практика, осъществявана от ученици „пред началниците терновски“. В оригинала на Чинтулов това не е школска, а гражданска патриотична поезия. Неизвестният ръкопис на учителя и текстът на поп Йовчо само я насочват към непредвиден или поне неизяснен от автора адресат — това са варианти, отнесени към училището. По времето, когато богослужебната песен се десакрализира заради въвеждането ѝ в училището, сред децата попадат и първите стихове на политическото и гражданско недоволство. В двата случая това са произведения за възрастни, преработени за училищни нужди. В последвалото развитие в новопоявилите се форми постепенно ще се приглушава религиозният мистицизъм, ще се активизира патриотичното начало, ще се утвърждава нов тип дидактизъм. Посоката е вече очертана — от школско учителско към школско ученическо (за ученици) стихотворство.

² Б. Цонев, Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека, Т. II, С., 1923, с. 489.

³ Н. Табаков, Добри Чинтулов, С., 1955, с. 33.

Школска творба за ученици е „Атанасий йерарх“ на П. Давидов — доколкото е известно с положителност, че тя е изпълнявана от деца. Но по своите особености тя е по-близо до песента на Неофит Рилски — разпространява се също ръкописно, а в идейните внушения пак се долавят двата пласта на симбиозата между богослужбната и гражданската пристрастност. Стиховете за Атанасий са вариант по готова матрица, както „Вси езици. . .“ В споменатия „Опис на славянските ръкописи. . .“ от Б. Цонев е поместена друга творба на тевенския учител Янко Иванов — похвалата „всепреподобному отцу нашему Г. Г. Игнатию“ (с. 489), която е едва ли не копие на похвалата за Атанасий. Аналогичен е и текстът на „Похвала преосвещеннейшему митрополиту терновскому“ от Неофит Рилски, създаден при ръкополагането на Иларион — не по-малко прочут от Атанасий противник на българщината. Аналогичен обряд е продиктувал формалната близост на тези творби: използваната черковнославянска лексика и граматика, редом с тези на съвременния български език. И все пак „Атанасий йерарх“ е нещо ново — в него по-ярко, отколкото в похвалите на Неофит Рилски и Янко Иванов, се долавя общественото злободневие. П. Давидов притежава по-подчертан от тези на свои съвременници стремеж да се покаже иззад канона на славословието и да посочи истината за новоназначения сановник и за етническите взаимоотношения на Полуострова. Той напомня, че новият митрополит е „за България венчан / и у Терново послан“, затова трябва да брани българските интереси, „като орел“ да ги запазва, защото е вече български представител и „общий благожелател“.

Като се има предвид лошата репутация на йерарха пред сереските българи и продължилата от август 1846 до януари 1847 г. разпра по назначаването му, тези намеци придобиват нова стойност. Изпод славослова прониква неприязън, обвита в пародийност и ирония. Може да се приеме, че голяма част от похвалата е пародия за Атанасиевите достойнства. В нея наистина има и славословие, и примирение — все пак се чествува ръкополагането на духовно лице с висок сан. Но именно в тези форми на високия стил е стаено смешното като естетическа категория, което подсказва за започнали жанрови трансформации в похвалата. Ето част от причините за явлението:

Обществената действителност е поставила пред творците нови идейно-художествени задачи. При решаването им тези автори са претърпели развитие, което се долавя в застъпващите се поколения. Неофит Рилски е представител на културоложкия тип на *свещеника — учител и творец на изкуство*, в рамките на който ангажиментите на свещенослужителя вече не са най-съществени. На преден план излиза учителят, просветният деец, който е стихотворец-общественик поради просветителската дейност, но още не е поет в съвременния смисъл на думата. П. Давидов дори вече не е от свещенослужителите-учители. Той може би е вземал участие в черковните служби — като певец, но без да е свещеник. Затова в стихотворството му се проявяват принципни новости, които взривяват отвътре жанра на похвалата, въпреки че той все още е запазил формалните си особености. Авторът уж се крие зад анонимност, изисквана по традиция, но гледната му точка е по-различна от Неофитовата. В „Атанасий йерарх“ литературният човек славослови в най-горния пласт, но в по-дълбоките слоеве той изисква и пародира, за да бъдат решени обществени проблеми. Това напомня учителовата редакция на Чинтуловата елегия „България бедна, окаянина“, която е уж монолог, насочен към духовния мир на изповядващата се героиня и (косвенно!) към адресата, а е имала (в преработката на неизвестния учител) съвсем конкретен адрес. Поп Йовчо е отбелязал това изрично.

У П. Давидов традицията остава само формално — същността на похвалата му е в нейното гражданско социално битие и това я приближава до социалното битие на Чинтуловата елегия в момента, когато я отдалечава от начина, по който се възприема Неофитовата похвала. Но тя не е още равностойна по гражданския си патос на Чинтуловата творба и все още не е окончателно разкъсала връзките си с традицията — хуморът, иронията и пародията като форми на смешното вливат в нея сатирична насоченост, но само при осведоменост на възприемащите за истинските качества на йерарха.

„Вси езици. . .“ и „Атанасий йерарх“ са последователни етапи на приближаването към момента, в който ще се появи *школска ученическа песен*. Школска ученическа песен е „Ви[й], граждани честни“. Поп Йовчо е записал стиховете ѝ веднага след „България бедна, окаянина“ — може би защото е приел двете произведения за едно цяло. Възможно е това да представлява нещо като

сценарий за училищно тържество, на което те да се изпълнявали едно след друго. Вероятно П. Давидов е оня търновски учител, който е бил на Трапезица, когато Н. Геров е чел там „Добри стихове“. Той ще да е взел част от тях, сред които и елегията. Тогава може да се допусне, че „Ви[й], граждани честни“ е създадено под въздействие на тази елегия. У този търновски учител се сливат старобългарската литературно-поетическа традиция и новата, гражданско-политическата линия в лириката, по посока към училището и децата. При него школната ученическа песен, която възприема за свое съдържание общественото злободневие, свързано с образованието и възпитанието, окончателно формира своя съвременен облик. Нени постоянен дом става новият храм — храмът на светското училище.

„Ви[й], граждани честни“ е новаторска творба по още една причина — тук за пръв път присъствува образът на детето-ученик като персонаж. Той се формира постепенно, като се оттласква от лиричния човек на предшествуващата го поезия. В началото неговото присъствие ще да е било педоловимо у обобщения лирически човек — в момента на изпълнението, защото песента се е изпълнявала от ученици. Такъв е случаят с „Вси езици. . .“, с „България бедна, окаяйна“ и с „Атанасий йерарх“. При изпълнението им до образа на автора-лирически човек е заставал и човекът-интерпретатор, изпълнителят. Такива произведения се възприемат по различен начин, когато се изпълняват и когато са само записан текст. В първия случай образът се двой между творец и изпълнител. Но във „Ви[й], граждани честни“ детето присъствува не само в момента на изпълнението — неговият образ е в самия текст, превръща се в персонаж, който излиза на преден план и прикрива истинския автор. Лирическият човек се разтропя между автор, дете и изпълнител. Появява се непознат до този момент в българската поезия литературен герой и се обособява от него.

IV.

Пътят за формиране на непознат лирически герой в школото стихотворение-песен — героят-дете и ученик — е подчинен на закономерности. Те, доколкото бяха посочени дотук, би трябвало да бъдат потвърждавани с всеки новооткрит текст от онова време. Поп Йовчовият ръкопис пръв дава доказателства, че е налице процес. Такова доказателство е „Родители милостиви“.

Относно авторството на „Родители милостиви“ Славейков е уклончив: „Тая не зная коя е, може да е на Петра Давидов. . .“, може да е на учителя Стоенча Стамбулов Казанлъчанин. . .“ Допустимо е нени автор да е учителят от Казанлък, но по-важното е, че тя се вписва в очерталите се насоки точно след „Ви[й], граждани честни“. Двете стихотворения не са принципино различни, но все пак второто притежава особености, които го правят нова крачка в областта на школото стихотворство. Ето тези особености:

Формално то е заклинание, вече окончателно свързано с училищната ритуална система. И то като предходното е създадено заради ритуала и животът му е в ритуала — то е умирало след всеки ритуал, за да се появи в други варианти, когато нарее нужда от него. Предназначението му (да съществува в самото изпълнение, а не в записан, отпечатан и четен текст) обяснява защо не е включено в стихосбирка: практиката на книгопечатането не е била използвана за разпространяване на школо стихотворство. Този дял е току-що формиран и на него вероятно не се е обръщало сериозно внимание. Но различия между двете има. Те са обусловени от подробности в предназначението им, които е необходимо да бъдат посочени:

Докато първото е трябвало да се изпълни пред търновските първенци, второто е било създадено за училищно новогодишно тържество, на което са присъствували и родители, редом с първенците. Затова позицията на новопоявилия се персонаж — детето-ученик — тук се утвърждава и придобива нови отсенки. Той е вече със свой самостоятелен глас и със свой самостоятелен жест. Словото му е обръщение към присъстващите в салона родители; то е покана към тях — да послушат новогодишна детска молитва:

Родители милостиви,
Погледнети с очи тихи,
Да видити-ваша рожба
Как приноси-богу молба:

Година честита нова,
Боже, дай нам дарба многой,
Мир, здравие, любов, радость
На родители до старость,
Защо любят своя рожба,
Както закон твой повожда. . .

Обръщението към родителите обхваща първите четири стиха. Следващите четринадесет са насочени към друг адресат — към трансценденталните сили, от които се очакват винаги благодат и щастие за народа. Следователно първите четири стиха са реплика на лирическия герой от типа на наблюдавания и коментирания във „Ви[й], граждани честни“ — тип на раздвоенното между автор и изпълнители, чието участие в образа е равностойно. В следващите четринадесет стиха авторът остава на заден план. Обръщението към всевишния е обръщение на колективен персонаж от литературен порядък, който присъства и по друг начин — като изпълнител на текста. Защото възприемамето не е ставало по традиционен начин — от книга към четящ книгата, а чрез хорова рецитация. Гласът и жестът са на колективен персонаж. По-късно той ще претърпи нова метаморфоза, ще се превърне в единичен и ще бъде преди всичко герой в текста (литературен герой), а след това и чрез текста (при рецитация): ще премине от ръкописната традиция в печатните издания за деца и ще стане по-достъпен. Засега това може да се наблюдава единствено в детското творчество на П. Р. Славейков, където преходът от ръкопис към печат е ясно очертаан.

Развитието на новия литературен герой до степен на обособяването му като самостоятелен образ на детето обуславя друго явление от естетическо естество — *индиректност на виуиешето*. Може да се приеме, че ранната българска гражданска лирика е дала няколко урока на школското ученическо стихотворство в оня момент. Вероятният учител на П. Давидов и Ст. Стамболов в това отношение е бил Д. Чинтулов с „България бедна, окаянина“. Във „Ви[й], граждани честни“ авторът все още е дидактик, който въздейства по правата линия изпълнение—аудитория. В „Родители милостиви“ тази права линия е само в първите четири стиха на обръщението към слушателите. Самата молитва е в посока към трансценденталното начало и в рамките на познати богослужебни форми. Следователно *естетическите новости са предизвикали появата на непозната композиция*. Парадоксалното е, че двете реплики (първата — към родителите, втората — към божеството) са директно отправени искания, а създават впечатление за индиректност. Това впечатление се поражда от динамиката между молба (в първите четири стиха) и молитва (в следващите стихове до края).

След всичко това може да се приеме, че „Родители милостиви“ е във формално отношение нов жанр, нова, окончателно завършена форма, начало на школската ученическа песен. В нея личат следите на предходниците ѝ — богослужебната и гражданската патриотична песен. *Редом с тях обаче се проявява и най-същественото в нашата, българската традиционна култура — фолклорното*. Тя идва по линия на молитвата, която се трансформира в молба по отношение на аудиторията, но запазва самата себе си по отношение на трансценденталното. Във втория случай тя идва в школската ученическа песен не само от богослужението, но и от *коледния обреден фолклор*. В нея се вплитат древни форми на закланието, съществували в митически времена и еднакво присъщи впоследствие както на църковната литература, така и на народната ритуална култура. Това е краен резултат от фолклоризацията на християнския мит, започнала още при първите етапи от формирането на религиозно обществено съзнание. Този резултат сега се появява в друга естетическа одежда — като една ученическа песен — и придава на новия жанр облика на заклане.

В „Родители милостиви“ чрез закланието се осъществява връзка между трите основни посоки в развитието на българската национална култура — *фолклорната (най-древна в културната история на всеки народ), богослужебната (наследник на старобългарската — у нас) и гражданската (предвестник на революционната — по линията Чинтулов, Раковски, Ботев)*. Постепенното откъсване на школската ученическа песен от богослужебния ритуал я е отдалечило от богослужебната тематика и е довело до появата на фолклорни акценти в нейната художествена тъкан — точно когато детето-ученик се обособява като литературен персонаж. Двете явления са взаимно обусловени, затова в „Родители милостиви“ молитвата на децата прилича на фолклорна новогодишна песен-заклане. В нея трябва да се търсят всички посоки в последвалото развитие на българската лирика за деца.